

Büyük Mimarlar: Oscar Niemeyer'in Zihninde Yolculuk

Hazırlayan: **Rüksan Tuna**

ULA 2008 Torino kongresinde yer alan sergilerden biri usta mimar Oscar Niemeyer'e ayrılmıştı. Eskizleri, projeleri, fotoğraflar ve maketler yanında bir de film gösteriliyordu. Pirelli firması sponsorluğunda Interni dergisinin hazırladığı "büyük mimarlar dizisi" kapsamında 2006 yılında Niemeyer 99 yaşındayken çekilen 20 dakikalık filmin yönetmeni Anna Agnelli.

Yapıtlarını hepimizin yakından tanıdığı büyük ustanın bu eserleri yaratırken taşıdığı endişeleri, duygularını, düşüncelerini mimarlarla paylaşmak istedim.

Aşağıdakiler Oscar Niemeyer'in Brezilya'daki ofisinde çekilmiş filmde kendi ağzından dökülen sözler. Bir yandan havana purosunu tütürüyor, bir yandan kameramanın gözüne bakıyor...

Asırlık yaşam tecrübesinden süzülen, damıtılmış sözler, hangisini başlığa taşıyacağıma karar veremedim, işte tümü burada...

Mimarlık benim mesleğim

İnanıyorum ki mimarlığın farklı olmaya ihtiyacı var, şaşırtmaya ihtiyacı var. Başka şeylerin kopyalarını bir araya getirmekle yetinemezsiniz. Benim işlerimin arkasında yatan duygu budur. Ben mimarlığımı taşıyıcı strüktürleri azaltmak üzerine kurdum. Böylece daha büyüleyici, daha dikkat çekici oldu.

Ben mimarlığımı karakterize edecek başka formlar arıyorum. Eğer yapılanlar şaşırtıyorsa, bir sanat yapıtıyla aynı yaratma gücüne sahip demektir. Yaratıcılık her şeydir, gerisi sadece tekniktir.

Hayallerim mi?

Hayat bizi nereye isterse oraya götürüyor.

Bir gün bir gazeteci sordu: "Hayattan ne beklersiniz?" diye. Ben de: "Karım yanı başımda olursa Allah kerim" dedim. Gazeteci cevabımdan hoşlandı ve yayımladı. Bu gerçek hislerimdi. Ama bu cevap biraz da bencilce çünkü dünyada yokluk var, yoksulluk var, şiddet var. Görevimiz tüm bu haksızlıklara karşı savaşmaktır, omuz omuza yürüyüp ileri gitmektir.

Kendilerini önemli sanan veya yaptıkları işlerden dolayı önemli olduklarına inanan kişileri gülünç bulurum. Hayat insanoglunun dayanışmasıdır.

Mimarlık çok adil değil. Bizler hükümetler için, zenginler için çalışıyoruz.

Bir gün toplum arzuladığımız komünizm gibi eş ve eşitlikçi olursa binalar da küçülecek.

Ama büyük yapılar, stadyumlar, sinemalar, tiyatrolar gibi insan eseri dev binalar daha önem

kazanacak.

Ve herkes bunlardan yararlanacak ve kullanacak.

*

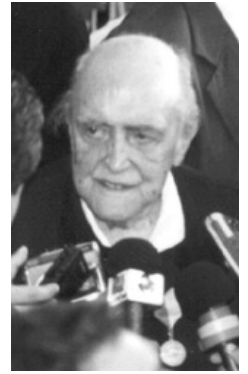
Mimarlık, varlığını ince zevklere borçlu.

Her mimarın kendi stili olmalı ve bunun için mücadele etmeli. Neden hoşlanıyorsa onu yapmalı, başkalarının ondan yapmasını beklediği şeyleri değil.

Bitmiş bir yapı eğer işe yarıyorsa, işleyişini gözlemlenmek bir zevktir. Hayat mimarlığı değiştiriyor ama mimarlık hiçbir şeyi değiştirmiyor. Yeni şeyler, yeni formlar yaratmalı. Örneğin taşıyıcı strüktürleri azaltalı beri benim mimarlığım daha çarpıcı oldu. Ondan beridir strüktürler üzerinde çalışıyorum.

Eğer büyük bir hacim yaratmam gerekiyorsa değişik bir form kullanabilirim. Mimarlık farklı olmak zorundadır. Şaşırtmalı, hayran bırakmalıdır. Onun için mimarlık da teknik de değişiyor. Günümüz teknolojisi her şeyi mümkün kılıyor ama mimarlığın değişmeyen asli unsuru mimarın yaratıcılığıdır.

Sıra dışı bir şey yaratmada önemli olan şudur: Örneğin Brezilya'da bir müze tasarlamıştım, bittiğinde bir şeyin eksik olduğunu düşündüm. Ve yoldan geçen insanlara sorular sordum. Farklı bir şey yapmam gerekiyordu. Bina'nın bir cephesinde bir taraftan başlayıp diğer tarafa giren bir rampa oluşturdum. Bu çok gerekli bir şey değildi, ama yaptım işte, çünkü benim fikrimdi. Bugün o müzeyi ziyaret etmek için bir neden daha var: Binanın cephesinde 30 metre yükselen rampayı da görmek. İnsanlar müzeyi o



Oscar Niemeyer,
5 Aralık 1907 doğumlu
asırlık çınar.

rampada yürümek için de ziyaret etmek istiyorlar. Rampada yürüyorlar, dışarı çıkıyorlar, tekrar içeri giriyorlar. (resim 1)

Yaratıcılık her şeyin temelidir. Toplamda bir proje yeni bir öge getiriyorsa, bu öge çok gerekli değilse de sonuç çok iyi oluyor, çok güzel oluyor.

Fransa'dayken örneğin, benden bir tiyatro binası isteyen bir belediye başkanı ile tartışmıştım. Sahayı gezdim, deniz kenarında çok rüzgârlı soğuk bir yerdi. Meydanı dört metre aşağı almayı önerdim. Tabii bu zor bir öneriydi, çünkü dört metre aşağı indireceğimiz alan 400 metrekareydi. Yüzüme baktı, yapılması için öyle karalıydım ki yüzümden anladı. Bu meydan şimdi yapıldı ve insanları rüzgârdan koruyor çünkü dört metre aşağıda.

Bildiğim kadarıyla bu şekilde oluşturulmuş tek meydan oydu. Bunun biricik olması biraz da kader. İşte yaratıcılığın anlamı budur: Yeni ve farklı şeyler önermek.

Gelecek?

Buraya nasıl geldik, bilmiyoruz. Bu harikulade evren nasıl oluştu, bilmiyoruz. Büyük patlamadan mı? Tek bildiğimiz galaksinin ucunda, her şeyden uzakta son derece mütevazı bir gezegende olduğumuz.

Eğer insanlık tarihini incelersek, şahane me raklara tanık oluruz. Pek çok insan her şeyi keşfetmek istemiş ama hâlâ pek çok şey belirsiz. Ölüm, tanrı inancı... Stalin dünyayı yöneten sıradan güce inanıyordu.

Anlamaya çalışıyoruz ama insan hayatında öyle çok şey gizemle örtülü ki...

Doğ muhteşem. Bir filin veya bir ağaçkakanın nasıl yaratıldığını tarif etmek imkânsız, düşlemek de... Bir ağaçkakan güzel rengi ve kanat

hareketleriyle çok güzel duyumu olan bir kuştur.

Doğanın diliyle bilim adamları arasındaki mücadele keşfedip açıklayabilir bütün bu olan biteni. Sonra Darwin'in teorisi ve insanın evriminin açıklaması var... Ama başlangıçtaki amipler vb... Bütün bunları nasıl açıklıyoruz?

Bizler sadece kendi meslekleriyle doğrudan ilintili problemleri bilen doktorlar ve diğerleri gibi profesyonellere karşı mücadele ediyoruz.

Ben çok okumadım ama okumak zorunlu. Herkes entelektüel olmak zorunda değil ama her birimiz neden burada olduğumuzu keşfetmek zorundayız. Yararlı olduğumuzu, bir şeye yaradığımızı hissetmek zorundayız. Bu insanı tevazua götürüyor. Buna ihtiyacımız var çünkü hâlâ yeterince mütevazı değiliz.

İnsanoğlu çok önemli bir varlık olduğunu düşünüyor. Bizler hayatı daha kolaylaştıran, daha çekilebilir hale getiren küçük şeyler yapıyoruz. Güzel bir resim, iyi bir şiir... Ve her şeyi tanımak zorundayız. Okumalıyız... Okumak insanı merak ettiği şeylere yaklaştırır.

*

Şimdi burada bir enstitü kuruyoruz. Yer hazır, yapı da bitmek üzere. Bu bir eğitim kurumu, burada iki aylık kurslar olacak. Kursa giden herkes felsefe, sanat, edebiyat, hayat hakkında her şeyi öğrenecek, oradan ufukları genişlemiş olarak çıkacaklar. Sadece iki ay sonra insanlar daha bilgilenmiş olarak ayrılacaklar.

Burada işler ABD'deki gibi sadece kazanma, önemli olma, para kazanma olarak yürümüyor. Biz Bush gibi aptalları olmayan bir toplum istiyoruz. Silahı var ve kafası karışık.

*

Şu anda çalışmıyor görünüyorum ama siz geldiğinizde ben dışarıydım, inşa edilen projelerimden birini görmeye gitmiştim. Sizden sonra bir gazeteci ile daha görüşeceğim. Bugünlerde çok revaçtayım.

Gizemli görünmek, bir şeyleri gizliyormuş gibi davranmak istemem. Söylemek istediğim şeyler çok basit. İnsanlara cevap vermeden önce soracakları soruları isterim, öyle cevap veririm. Etrafım çevrili, çünkü nerdeyse yüz yıldır hakkımdaki her şey merak ediliyor.

Neyse, bunlar beni çok da ilgilendirmiyor. Şimdi buradayım, burada olmayı ben de seçmedim, diğerleri de, çok özel bir şeyim de yok. Ama insan entelektüelse daha fazla bilgi edinmeye çalışıyor.

Bugün Japonya'da yapılan futbol maçını canlı yayında anında izleyebiliyorsunuz, bilim çok ileri düzeye evrildi. Ama bizi çevreleyen gi-

Ulusal Müze (Museu Nacional Honestino Guimarães) ve dış rampa.



zem hâlâ var ve pek çok konudaki aymazlığımızı yansıtıyor.

Okumak, öğrenmek, bilgi... hepsi doğru şeyler. Örneğin bir yazarın bir kitabını okuyup beğendiğimde, onun hayatını da öğrenmek isterim, yaptıkları yazdıklarını doğruluyor mu bilmek isterim. Başka yazılarını bilmek isterim, insan ruhunu nasıl tanımlıyor öğrenmek isterim. Etrafımdaki insanlarla ilgilenirim. İyiler mi bilmek isterim. Ancak merak ederek tarihte neler olduğunu öğrenebiliriz.

*

Bugünün mimarlığı çok farklı, mimarlara çok seçenekler sunuyor.

Eski katedrallerin kubbelerini incelediğimizde Rönesans'ta 30-40 metreden daha büyük kubbe yapmadıklarını görüyoruz.

Bugün ben Brezilya'da bir müzeye 80 metre kubbe yaptım. Strüktürü kubbeye astım. Çok sofistike oldu.

*

Venedik'i çok severim, hayranıyım. Örneğin Doçlar Sarayı'ndaki açık bahçeleri düşündüğümde, cepheler çok çok güzel, taşıyıcı strüktür çok iyi tasarlanmış, dengeli, düzgün yüzeylerde iki-üç boşluk açılmış. Bu binayı tasarlayan mimar, sarayda daha büyük hacimler oluşturmak istemiş ama mümkün olmamış, kompleks bir ahşap strüktür kullanmaya zorlanmış.

Hacim kullanımının gelişmesiyle birlikte mimar daha sofistike, daha meraklı olmaya doğru gidiyor.

*

Mondadori için İtalya'da bir bina tasarladım. Buraya geldi ve bana dedi ki "Milano'da, senin Brezilya'da yaptığın gibi güzel kolonlu bir bina tasarlamak istiyorum."

Yaptığı şeyi gördüm.

Ben farklı kolon sistemiyle bir bina yapmak istemişim, kolonları çok fazla da düşünmemiştim. Onlara eşit mekân bırakacağıma, daha fazla müzik duygusu vermek istedim. 15 metre, 7 metre, 3 metre arayla... Sonuç çok güzel oldu. Önemli olan şeydu: Milano'da böyle çeşitlilikte kolonları olan başka bir bina yoktu. (resim 2)

*

Dünyaya karşı çok fazla iyimser değilim. Dünya çok adil değil, yoldan çıkmış durumda.

Şu anda "uzman"a karşı bir kampanya yürütüyorum. Yani her zaman "kazanan" olduğuna inanarak büyüyen kişilere karşı, kendi kendini büyütenlere karşı...

Biz, gençlerin desteklenmesi gerektiğine inanıyoruz. Bu şekilde büyürseniz yararlı biri haline gelirsiniz. Biz hayatın zor olduğunu

düşünüyoruz. Gençler dünyayı daha iyi bir yer yapmak için mücadele etmeli. Adaletsizliğe karşı sokaklarda yapılan mücadele bizim yaptığımız işlerden daha önemli.

Örneğin beş yıldır her salı günü felsefe ve astronomi hocaları ofisime gelip ders veriyorlar.

Biz insanların entelektüellere dönüşmelerini istemiyoruz, biz onların hayatı hissetmelerini istiyoruz. Herkes daha iyiye evrilmeli. Hayat zor...



Mondadori Sarayı,
Milano.

Biz bu dünyadan geçip gidiyoruz... Her birimiz kendi hikâyesini yazıyor, sonra ölüyor ve hiçbir şey olmuyor. İnsanlar önemli olduklarını düşünüyorlar ama en ufak entelektüel bilgileriyle evreni incelediklerinde ne kadar küçük ve önemsiz olduklarını anlıyorlar.

Ben hep yapabileceğimin en iyisini yapmaya çalıştım. Bu ev sahibi olmaktan veya daha iyi yaşamaktan daha önemli bence.

İnsanlar diğerlerinin "kusurlarına" bakmasınlar istedim. Tam tersine tek tek herkesin iyi özellikleri olduğuna inanıyorum. Lenin'in dediği gibi "yüzde on iyi özellik" yeterli. Bugün dünyaya bakışım bu.

Biz burada çalışıyoruz, başkalarına yardım etmekten zevk alıyoruz.

Ben de herhangi biri gibi bir insanoğluyum, özel bir şeyim yok. Sadece şansım iyi gitti, çalıştım ama öyle üzerinde konuşulacak bir özelliğim yok. Ben de diğerleri gibi dünyanın canlılarından birisiyim...

Rüksan Tuna, Y. Mimar



Ünlü eşitlik formülü:
dağlar/dalgalar/kadınlar =
kıvrımlarıyla kendi evi.
Şimdi Niemeyer Vakfı tarafından kullanılan
Casa das Canoas,
1953 yapım yılı,
Rio'nun sayfiyesi Barra de
Tijuca'da.